

Türk-Alman Sinemasında Türk Göçmen İmgesi

Hikmet ASUTAY¹

Hayriye BACAĞSIZ²

¹ Prof. Dr. ,Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Bölümü Alman Dili Eğitimi ABD. – Edirne. E-Mail: hikmetasutay@yahoo.de. ORCID-ID: 0000-0002-0533-7708

² Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı Alman Dili Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi

Özet: İçinde bulunduğumuz 2021 yılı, Türkiye’den Almanya’ya yapılan ekonomik göçün altmışıncı yılıdır. Bugün için artık Almanya’da göç kavramı yerine Almanya’da Türk Toplumu veya Avrupalı Türkler olarak söz edilmektedir. Bir başka tanımlama ise göç sonrası dönem Türk Toplumu kavramıdır. Altmış yıllık azınlık toplumunun dili kültürü ve edebiyatı oluşmuştur. Bu büyük birikim kendi içinde sanat ve edebiyat alanında da son derece geniş bir çeşitlilik yaratmıştır. Bu çeşitlilikten biri de Türk-Alman sineması olarak anılan alandır. Genellikle Türk yönetmenler tarafından çekilen Türk Alman filmleri son yıllarda adından çokça söz ettirir olmuştur. Bunda en büyük paylardan biri de şüphesiz Fatih Akın’dır. Bu sayede Türk-Alman filmlerine olan ilgi artmış, dolayısıyla araştırmacıların da ilgisini çekmiştir. Bu çalışmada da Türk-Alman sinemasında ele alınan “Türk Göçmen” imgesi irdelenmiştir. Sinema bu bağlamda geriye bakışlarla Türk göçmenin altmış yıllık uzun bir yolculuğunu da anlatmaktadır. Çalışma yalnızca Türk-Alman değil Alman sinemasından da seçilen birkaç filmdeki Türk göçmen imgesini irdelenmiştir. Böylelikle karşılaştırmalı imgebilim konusu olarak film karakterleri ele alınmış, kurgulardaki imgeler imgebilim verileri açısından yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk-Alman, Sinema, Göç Edebiyatı, Almanyalı Türkler.

The Image of Turkish Immigrants in Turkish-German Cinema

Abstract: we are in 2021, Turkey is the sixtieth year of economic immigration to Germany. Today, instead of the concept of immigration in Germany, it is mentioned as the Turkish Community or European Turks in Germany. Another definition is the concept of Turkish society in the post-migration period. The language, culture and literature of the sixty-year-old minority society has been formed. This great accumulation has created a wide variety in the field of art and literature. One of this diversity is the area referred to as Turkish-German cinema. Turkish-German films, usually shot by Turkish directors, have become popular in recent years. One of the biggest shares in this is undoubtedly Fatih Akın. In this way, the interest in Turkish-German cinema increased, so it attracted the attention of researchers. In this study, the image of "Turkish Immigrant" handled in Turkish-German cinema is examined. In this context, cinema also tells about the sixty-year long journey of the Turkish immigrant with retrospective looks. The study examined the image of Turkish immigrants in several films not only from Turkish-German but also from German cinema. In this way, the characters of the movie were discussed as a comparative imagery subject, and the images in the fiction were interpreted in terms of the imaginary data.

Keywords: Turkish-German, Cinema, Immigration Literature, German Turks.

1. GİRİŞ

Çalışmamıza konu olan göç olgusuna kültür açısından bakılacak olursa, göç kavramı farklı kültür öğelerinin yer değiştirmesi, başka kültürlerle karşılaşması olarak da anlaşılabilir. Göç olgusunda yer değiştiren sadece insan ve onun bireysel hikayesi değil, onu kendisi yapan kültürün de taşınmasıdır aynı zamanda. Bu anlamda kültür kavramı temelde tüm toplumlar için geçmişleri ile geleceklerini birbirine bağlayan bir köprü görevini görür. Her kişi belli bir kültür içerisinde doğar ve o kültür içerisinde yetiştirilir. Yıllar boyu maruz kaldıkları bu kültür de nereye giderlerse gitsinler kişileri takip eder ve kişiler de bu kültürlerini buldukları yerlerde devam ettirmeye eğilimlidir. Yaşam içerisinde de pratiklerini görebileceğimiz gibi göç etmekle insan kendi kültürünü terketmez, tersine kimliği ile özdeşleşmiş olarak beraberinde

götürür. Bunun en çarpıcı ve geniş örneklerini Almanya’daki gurbetçi olarak adlandırılan vatandaşlarımız oluşturmaktadır. Elbette farklı kültürlerle karşılaşınca karşılıklı olarak etkileşime de girer. Pek çok yeni ve farklı şey alıp kendi kültürüne katarken, bazen de kendi kültüründen bir takım şeylerden vazgeçebilir de. Farklı kültürlerden gelen kişiler beraberlerinde getirdikleri kültür değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını devam ettirdiklerinde de buldukları kültürde farklılıklar oluşturmaya başlarlar ve aslında bu da çok kültürlülüğün temelini atmış olur. Çatıştıkları yerde de kültür çatışması doğar. Olumlu anlamda çokkültürcülük kavramı, kültürlerin karşılıklı olarak birbiriyle etkileşime geçtiği ve ortak noktalarda bulunduğu bir aradalığı savunan bir kültür görüşüdür ve küreselleşen dünya düzeni anlayışıyla uyumludur.

Göç kavramı oldukça geniş bir kavram olduğundan, çalışmamız bağlamında altmışlı yıllardan günümüze dek Türkiye'den Almanya'ya gerçekleşen işçi göçü diğer bir deyimle ekonomik göç olarak sınırlandırılmıştır. Söz konusu altmış yıllık olan bu süreç, sinema, yazın vb. pek çok alanda dile getirilen bir süreçtir. Bu bakımdan önce başlangıcından günümüze dek uzanan tarihçesine çok kısaca değinildikten sonra sinemada dile getirildiği eserler üzerinde durulacaktır.

Almanya'da İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden kalkınma ve yapılanma süreci içerisine girilen bir dönemde görülen durum tam da bununla açıklanabilir. Kalkınma için öncelikli olarak işgücüne ihtiyaç vardır. Ekonomik olarak kötü durumda olan ve işgücü sıkıntısı yaşayan Almanya, başta Türkiye olmak üzere Yunanistan, İtalya gibi ülkelerden getirdiği işgücü desteğiyle bu duruma çözüm aramıştır. Türkiye ile ilk olarak 1961'de imzalanan Ankara antlaşmasıyla (Bkz. Kuruyazıcı 2001) işçi alımı başlamıştır. Bu ülkelerden gelen işçiler zamanla Alman toplumunda bir göçmen sınıfı oluşturmuşlardır. Oluşan bu göçmen sınıfı dominant kültür olan Alman kültürüne ayak uydurmakta zorlanmış, yer yer bu kültür tarafından dışlanmış, ötekileştirilmiş bir profil çizmiştir. Ancak zamanla dominant toplum tarafından da benimsenmeye başlanan bu göçmen toplulukları, kendilerine sanat dallarında da yer bulmaya başlamış gerek yazınsal eserlerde, gerekse bu çalışmada da değinecek olduğumuz gibi sinema eserlerinde odak noktasında konumlandırılmışlardır. Burada da alandaki birçok araştırmacının dikkatini çeken nokta, göçmenlerin bu eserlerde nasıl ve hangi temalar eşliğinde ele alındığı olmuştur.

2. İmge ve İmgebilim

Türk – Alman Sinemasında Türk göçmen imgesinin irdeleneceği bu çalışmada imge konusunun da ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle imge konusunu başlıca araştırma nesnesi yapan imgebilim alanına da kısaca değinmek gerekmektedir. İmge, genel anlamda Türk Dil Kurumu tarafından genel görünüş, izlenim olarak tanımlanmaktadır. Birçok bilim dalının üzerinde çalışmalar yürüttüğü imge kavramını Ahmet Cevizci şu şekilde tanımlamıştır:

“Dış dünyadaki nesnelere zihinsel resim, kopya ya da tasarımı; gerçek ya da geçek dışı bir şey ya da olgunun zihindeki tasarımı; var olan şeylerin zihinde oluşan sureti; resimsel niteliği olan tasarımı; zihnin, duysal bir niteliği, ya da dış dünyada var olan bir şeyin kopyasını, duysal uyarıların yokluğunda meydana getirmesi sürecinin ürünü olan zihinsel nesne” (Cevizci, 1999, s. 462).

İmgeler genellikle karakteristik yapılar ve sosyal nitelikler ile bağlantılı olarak ortaya çıkar. Örneğin bir milletin, bir toplumun tasvirinde kullanılan, yaygın özellikleri temel alınarak oluşturulmuş ifadeler imge kavramı içerisinde yer alır. İmgebilim olarak Türkçeye kazandırılmış olan imagoloji ise bu imgelere kültürel, sosyal ve politik bir unsur olarak yaklaşan bir çalışma alanıdır.

2. Alman Sinemasında Göçmen Olgusu

İkinci Dünya Savaşı sonunda Batılı Devletlerin bölünmüş Alman Devleti üzerindeki etkisi sinema sektöründe de kendini göstermiştir. 1960lı yıllara kadar Alman sineması Amerikan sinemasının etkisinde kalmış, Hollywood yapımlarından esinlenen polisiye filmler, gençlik filmleri, western filmler gibi yapımlar ön planda kendilerine yer bulmuşlardır.

1960-70li yıllara ise Almanya'da kendini göstermeye başlayan yeni bir sinema akımı olan Genç Alman Sineması'nın etkisi ile bu yıllarda ortaya konulan yapımlarda daha toplumsal bir bakış açısı benimsenmiş, dönemin toplum yapısını yansıtan, Alman toplumuna ait sosyal, eğitim, politik, sanatsal konu ve sorunları gün yüzüne çıkartmayı amaçlayan filmler yapılmıştır. İşte bu anlayış doğrultusunda dönemin Alman toplumunun büyük bir parçası niteliğindeki göçmen topluluklarına ilk kez bu yıllarda ilgi gösterilmeye ve göçmen olgusu filmlerde işlenmeye başlamıştır. Alman toplumu için yeni sayılabilecek bu yabancı/göçmen olgusu, sinemada farklı temsil şekilleri yaratılarak işlenmiştir. Sinema araştırmacısı Knut Hickethier de bu temsil şekillerini dört farklı sınıflama altında toplamıştır. Bunlar:

1. *Das Fremde als das Feindliche*
2. *Das Fremde als das Untergeordnete*
3. *Das Fremde als das Verfolgte*
4. *Das Fremde als das Komische*

İlk kategoride yabancı, topluma bir tehdit unsuru olarak aktarılmaktadır. Bu kategori kapsamında oluşturulan yabancı imgesi daha çok toplumda “yabancılık” kavramına karşı bir önyargı oluşturmayı ya da var olan önyargıları daha da güçlendirmeyi amaçlar. İkinci kategoride söz edilen temsil şekli de yabancıların toplum içerisindeki sosyal statüsüne yöneliktir. Göçmen toplulukları buldukları toplumda ikinci sınıf vatandaş statüsünde görülmeye eğilimlidirler. Göçmenlerin hiyerarşik düzendeki bu yerini daha da belirginleştirmek amacıyla yola çıkan sinema yapımları da bu kategoride yer almaktadır. Bir diğer temsil kategorisi de bu sefer toplumun yabancıya karşı bir tehdit unsuru olarak aktarıldığı filmlerdir. Bu

filmlerde yabancı hep bir mağdur konumunda yer almaktadır ve böylece izleyicilerde empati hatta acıma duygusu uyandırmak amaçlanmaktadır. Hickethier'in sınıflandırmasının son bölümünde ise yabancı bir komedi unsuru olarak temsil edildiğine değinilmektedir. Bu kategorideki temsil şeklinde yabancı gerek kişisel özellikleri gerek hal ve davranışları ile izleyiciye bir komedi unsuru olarak sunulmaktadır. Buradaki amaç da izleyiciyi güldürdüğü takdirde yabancı aslında bir tehlike oluşturmadığını, üzerinde hakimiyet kurulabileceğini vurgulamaktır.

Özellikle 70'li yıllarla birlikte Alman toplumuna iyiden iyiye entegre olmaya başlayan göçmen olgusu Alman Sinemasında da kendine yer bulmaya başlamıştır. İlk olarak 1973 yılında Rainer Werner Fassbinder tarafından çekilen "Angst Essen Seele Auf" adı filmle işlenen göçmen olgusu sinemada gün geçtikçe daha çok karşılaşılmaya başlamıştır.

Gastarbeiter (Misafir işçi) kavramının da özellikle işlendiği bu döneme ait filmler arasında özellikle Türk göçmenlerin de merkeze alındığı yapımlar bulunmaktadır. Hem Alman yönetmenler hem de Almanya'daki Türk yönetmenler tarafından çekilen, göçmenlerin yine belirli stereotipler kapsamında seyirciye aktarıldığı bu filmler incelendiğinde dönemin göçmen algısı açıkça görülebilmektedir. Bu yapımlarda göçmen ya da konuk işçi olarak tanımlanan gurbetçilerimizin tamamen yabancı bir kültürle karşılaşmanın yarattığı ikilem, çelişki ve sorunların yansıtıldığı görülür. Bu sorunların başında da dilsizlik, iletişim sorunu, yabancılaşma, vatana özlem gibi duyguların konusallaştırıldığı görülür. Farklı kültürlerin karşılaşmasından doğan kültürel çatışmalar da çoğu zaman konu edilir.

3. Alman Yönetmenlerin Filmlerinde Türk Göçmen Olgusu:

İmgebilim açısından karşılaştırmalı çalışmalarda stereotipler üzerinden incelemelerin yapılması gerekmektedir. Bu nedenle sadece Türk filmleri değil, bir iki örnek bağlamında da olsa Alman filmlerinde de Türk Göçmen imgesinin ele alınarak karşılaştırılması gerekmektedir. Bu anlamda Alman bakış açısı ile Türk bakış açısı da rahatlıkla ortaya konmuş olacaktır.

3.1. Helma Sanders-Brahms; „Shirins Hochzeit“

1975 yılında Helma Sanders-Brahms tarafından yönetilen ve başrollerinde Ayten Eren, Aras Ören ve Jürgen Prochnow'un oynadığı „Shirins Hochzeit“ (Şirin'in Düğünü) adlı film, Almanya'daki nişanlısını aramak için Anadolu'daki köyünü terk eden Şirin karakteri etrafında gelişmektedir.

Filmin koşunu kısaca şu şekildedir: Şirin ailesiyle birlikte Anadolu'nun bir köyünde yaşamakta ve ailecek köyün ağası için çalışmaktadırlar. Bir gün babasının ağaya saldırması ve tutuklanmasıyla Şirin'in de hayatı tamamen değişmiştir. Erkek kardeşleri tarafından başlık parası karşılığında evlenmeye zorlanınca köyünü terk edip Almanya'ya misafir işçi olarak giden ve hala orada yaşayan nişanlısını aramak için Köln'e gider. Orada fabrikalarda çalışan misafir işçilerin kalması için tahsis edilmiş olan işçi yurduna yerleşir. Bir taraftan çalışıp bir taraftan da artan zamanını Mahmut'u aramakla geçirir ancak bir türlü bulamaz. Bu arada çalıştığı fabrikadan da atılınca işçi yurdunda kalma hakkını da yitirir ve evsiz kalır. Ardından temizlikçi olarak bir yerde işe başlar ancak patronu tarafından tecavüze uğrar. Her şeyini yitiren Şirin artık Mahmut'u bulmaktan da umudunu kesmiştir. Bir gün yine iş bulmak için kapı kapı dolaşırken kadın ticareti yapan bir Alman rast gelir. Alman, Şirin'i yardım vaadiyle kandırıp kendisi için çalışmaya zorlar. İşçi yurtlarına satılan Şirin orada Mahmut'u bulmuş olsa da Mahmut onu tanımamıştır. Bunun üzerinde bu şekilde yaşamaya artık dayanamayan Şirin bir gün bu şebekenin elinden kaçmaya çalışır ancak vurularak öldürülür.

Bu filmde Türk kadını bir kurban olarak hikayenin merkezine yerleştirilmiştir. Gerek doğduğu topraklarda kendi ailesi tarafından gördüğü baskı gerekse yeni bir hayata başlama umuduyla geldiği Almanya'da maruz kaldığı cinsel istismarlar ve bir sömürü nesnesine dönüştürülmesi Şirin'i izleyiciye bir acıma odağı olarak sunmuştur. Alman yönetmen Helma Sanders-Brahms burada aynı zamanda Türk erkeği ve Alman erkeğinin kadına karşı olan benzer yaklaşımını da gün yüzüne çıkarmıştır. Şirin'i başlık parası karşılığı evlendirmeye çalışan ağabeyleri ile onu işçilere pazarlayan Alman arasında pek de fark yoktur. Böylece kadının, milletler çerçevesinde sınırlandırılmayan evrensel bir çerçevede maruz kaldığı fiziksel ve ruhsal mağduriyete dikkat çekilmek istenmiştir.

Filmde göçmenlere yönelik kullanılmış olan bazı kalıplaşmış durumlar da mevcuttur. Mahmut'un Mercedes marka araba ile köyüne ziyarete gelmesi, Şirin'in yeni bir hayat kurma umuduyla Almanya'ya gitmesi bunlardan birkaçıdır. Şirin'in erkek kardeşlerinin onu başlık parası karşılığı evlenmeye zorlaması durumuyla Türk erkeklerinin kadınlara verdiği değer yönetmen gözüyle izleyiciye aktarılmış ve bir algı oluşturulmuştur.

3.2. Hark Bohm; „Yasemin“

1988 yılında Hark Bohm tarafından yönetilen "Yasemin" adlı yapıt da merkezinde Türk göçmenlerin konu alındığı bir filmidir. Başrollerini

Ayşe Romey ve Uwe Bohm'un üstendiği filmde Almanya'da yaşayan 17 yaşındaki bir Türk kızının iki kültür arasında kurmaya çalıştığı denge işlenmiştir.

Dönemin genel kabul edilen göçmen kızı algısını büyük ölçüde yıkan bir karakter ekranlara yansıtılmıştır. Yasemin, 17 yaşında, lise öğrenimine devam etmekte olan başarılı, zeki ve sosyal bir kızdır. Okul hayatında diğer Alman arkadaşları ile hiçbir iletişim sorunu yaşamayan, Alman kültürü içerisinde sorunsuz bir yaşam sürdüren Yasemin boş zamanlarında da bir manav dükkanı işleten babasına yardım ederek, ev hayatında da Türk kimliğini üstlenir. Yasemin'in babası etrafındaki diğer yetişkinlere kıyasla gayet anlayışlı bir karakter olarak yansıtılmıştır. Ancak Yasemin'in 20 yaşlarındaki Alman genç Jan ile tanışmasıyla hem babasının bakış açısı hem de

Yasemin'in hayatı değişir. Babası Yasemin'in bir Alman ile evlenmesini istememekte ve onu Türk birisi ile evlendirmek istemektedir. Buna karşı çıkan Yasemin de çözümü filmin sonunda Jan ile kaçmakta bulur.

Yasemin'in bu iki kültürü hayatında başarı ile birleştirip, özellikle Alman kültürüne entegrasyonda sorun yaşamaması klasik göçmen stereotipini yıkmaktadır. Yasemin karakteri ile bu stereotip yıkılırken diğer bir yandan Yasemin'in ailesi ile de aslında güçlendirilmektedir. Yasemin'in annesi ve ablası hem fiziksel görünüm hem de bulunduğu sosyal statü açısından tipik Müslüman Türk kadınları olarak betimlenmiştir. Erkek egemen olan ailede pek de fazla söz haklarının olmaması, ablanın yine Almanya'da yaşayan bir Türk göçmen ile evlendirilmesi ve dış görünüş olarak da muhafazakar duruşları ve baş örtüsü detayı bu stereotipi şekillendirmiştir. Yasemin ile annesi arasındaki bu büyük fark aslında birinci ve ikinci kuşak göçmenler arasındaki farkı da temsil etmektedir. Filmde, birinci kuşak göçmen kadın ezilen, kendini savunmaktan aciz ve her an bir şekilde erkek tarafından yönlendirilmeye ihtiyaç duyan bir varlık olarak gösterilirken aslında olanak verildiğinde onların da özgürlüklerini elde edebilecekleri fikri çıkış noktası olmuştur.

3.3. Dorris Dörrie "Happy Birthday Türke!"

Türk göçmenleri konu alan bir diğer film de Dorris Dörrie'nin yönetmenliğini yaptığı 1992 yapımı "Happy Birthday Türke!" dir.

Filmin konusu kısaca şu şekildedir: Kemal küçük yaşlarda babasını kaybettiği için Alman bir ailenin yanında yetişmiş ve Türkçe konuşmamaktadır. Her ne kadar başarılı bir polis olmayı hayal etse de polis akademisinden atılınca özel dedektif olarak çalışmaya başlar. Bir gün İlder

adlı bir kadın ile tanışır ve kadın ondan kocasının ölümünü araştırmasını ister çünkü kadının artık Alman Polisi'ne güveni kalmamıştır. Araştırmaları sonucunda İlder'in kocasının ölümünün uyuşturucu bağlantılı olduğunu ve bundan Alman polislerin de çıkar sağladıklarını ortaya çıkarır.

Burada ekranlara yansıtılan göçmen Türk karakteri aslında Alman toplumuna sorunsuz bir şekilde uyum sağlamıştır. Kemal alman kültürü içerisinde tıpkı bir Alman gibi yetişmiştir. Burada yönetmenin ortaya koymaya çalıştığı konu aslında göçmenlerin de şartlar dâhilinde topluma entegre olabilecekleridir. Ancak bu filmde Alman toplumuna da bir eleştiri söz konusudur. Filmde Kemal her ne kadar kendisini bir Alman olarak görse de toplum ona bir Türk olarak yaklaşmakta ve çoğu zaman dışlanmakta ve küçük görülmektedir.

4. Türk Yönetmenlerin Filmlerinde Türk Göçmen Olgusu

Bu bölümde Türk yönetmenlerce çekilen filmlerdeki „Türk Göçmen“ imgesi üzerinde durularak seçilen bazı filmler yorumlanmıştır.

4.1. Tefik Başer; „40 Quadratmeter Deutschland“

Bu alandaki önemli filmlerden biri de 1986 yılında Tefik Başer tarafından yönetilen "40 Quadratmeter Deutschland" dir. O dönem oldukça ses getiren film, Almanya'daki Türk kadınının yeri, konumu, yabancılaştırılması ve evine bir bakıma tutsak edilmesi ile kadının sonunda edilgen isyanı ve başkaldırısını anlatır.

Kocasından Almanya'ya getirilen Turna'nın 40 metrekarelik bir alanla sınırlanan hayatını anlatılmaktadır. Kocasının sabahları işe giderken evi Turna'nın üzerinden kilitlenmektedir. Bunu yapmaktaki amacı ise onu dış dünyanın kötülüğünden korumak olduğu yansıtılmaktadır. Kocasının onu dışarıya gezmeye çıkarma vaatleri Turna'nın neredeyse tek umudu olmuştur. Ancak kocasından başka kimseyle iletişim kuramamanın beraberinde getirdiği yalnızlık ve yabancılık gibi sorunlar Turna'yı git gide daha da kötü bir şekilde etkilemekte ve ruhsal durumunu bozmaktadır. Neredeyse bir köle hayatı yaşayan Turna'nın nihayet 40 metrekarelik evinden dışarıya adım atabilmesi kocasının ani ölümü ile mümkün olmuştur.

40 metrekare Almanya, Türk göçmenler ile Alman toplumu arasındaki iletişimsizlik çevresinde gelişmektedir. Bu iletişimsizliğin sebebi de doğal olarak iki kültür arasındaki büyük farklardır. Filmde Türklerin Almanlarla aralarında olan bu farklardan aslında korktukları bu yüzden de kendilerini Alman toplumundan soyutladıklarına değinilmektedir. Bu filmde göçmen, toplum tarafından dışlanmış ve

ötekileştirilmiş olarak yansıtılmaktadır. Bu dışlanmanın en önemli nedenleri, göçmenlerin kendi kültür, inanç ve gelenek özelliklerini koruma çabasıdır. Elbette burada göçmen Türklerin kadına bakış açısı da dile getirilmiştir. Bu bakımdan kadın evinde olması gereken baskı altında tutulan varlık olarak dile getirilmiştir.

4. 2. Tevfik Başer; “Abschied vom falschen Paradies”

1989 yapımı olan ve başrolünde Zuhul Olcay’ın yer aldığı “Abschied vom falschen Paradies” ile Tevfik Başer yine Türk göçmenlerin Almanya’daki hayatlarını anlatmıştır.

Bu filmde de kahraman yine bir kadın ve kadının mücadelesidir. Evlenip Almanya’da yaşamaya başlayan Elif, kocasından gördüğü baskı ve şiddete artık dayanamayarak kocasını öldürür ve hapse atılır. Ancak hapse atılması Elif için aslında bir cezadan çok bir kurtuluştur. Hapishanede Almanca öğrenir ve arkadaşlar edinir. Ancak bir gün Türkiye’ye transfer edileceğini ve bu sahte cennete veda etmek zorunda kalacağını öğrenir. Elif için Türkiye’ye geri dönmek yeniden aynı süreçten geçerek tekrar yargılanmak ya da kan davasına kurban gitmek demek olacaktır. Bu yüzden de yaşamına son vermeyi düşünür.

Filmde, hapishane kavramı genel algılananın aksine bir ceza ya da kısıtlanma durumu değil özgürlük kavramıyla eşdeğer olarak aktarılmıştır. Filmin kahramanı hapishaneyi yaşadığı hayattan bir kurtuluş olarak görmüştür. Tevfik Başer’in diğer bir filmi 40 Quadratmeter Deutschland’da işlenenin aksine bu filmde fiziksel kısıtlanma filmin ana karakteri tarafından özgürlük olarak görülmüştür.

4. 3. Fatih Akın – Kurz und Schmerzlos

1990’lı yıllara gelindiğinde çok kültürlülük, kültürlerarasılık kavramı Alman toplumunda iyiden iyiye kendini göstermeye başlamıştır. Bu dönemde Türk göçmenlerde de sosyokültürel anlamda birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişiklikler kendini Alman toplumuna entegrasyon olarak göstermiştir. İkinci ve üçüncü kuşağın dönemi olarak bilinen bu yıllarda göçmenlerim toplum içerisindeki konumları güçlenmiştir.

Fatih Akın’ın Hamburg’da geçen bir hikayeyi işlediği “Kurz und Schmerzlos” adlı film de işte bu dönemde, 1998 yılında çekilmiştir. Film birçok festivalde gösterime girmiş ve yine birçok ödüle aday gösterilmiştir. Film, çeşitli etnik kökenlerden gelen Alman gençliğinin karşı karşıya kaldığı kimlik bunalımı etrafında gelişmektedir (Teksoy, 2008, s. 108). Filmin üç ana karakteri Türk Cebrail, Sırp Bobby ve Yunan Costa Hamburga’da bir çetenin

kurucuları olan üç arkadaşdır. Hapishaneden çıkmasıyla Cebrail yeni bir hayat kurma planları yapmaktadır. Ancak arkadaşlarının başka bir çete ile başlarının derde girmesi üzerine kendisini arkadaşlarını kurtarma hazırlığında bulur ve yaptığı Türkiye’ye geri dönme planlarını tehlikeye atar.

Filmde farklı etnik kültürlerden gelen üç yakın arkadaşım hayatı anlatılmakta ve birinci kuşak ile üçüncü kuşak arasındaki gerek dinsel gerek de sosyal düzeyde yaşanan kopuşu gözler önüne serer. Birinci kuşak göçmen Türk erkeği geleneklerine sıkı sıkıya bağlı, kadınlara karşı baskıcı bir profil çizerken filmde Cebrail’in temsil ettiği üçüncü kuşak göçmen Türk erkeği Alman kültürünü benimseyerek aynı derecede Türk kültüründen uzaklaşmış, dini açıdan da pek geleneksel olmayan bir profil çizmektedir. Ayrıca Cebrail’in kız kardeşine karşı olan tamamen serbest tavrı da Türk erkeğinin kadınlara karşı olan bakış açılarının değişmekte olduğu yargısına varılmasına neden olmuş, hayati önem arz eden şeref, namus gibi kavramların artık farklı algılandığını göstermiştir. Bunlar Türk erkeğinden beklenmeyen davranışlar olduğundan bu zamana kadar oluşturulmuş olan göçmen Türk, göçmen Türk erkeği stereotiplerinin de yavaş yavaş değişmesine yol açmıştır.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Ele alınan filmlere bakıldığında göçmen Türkler dönem dönem farklı profiller çizilerek anlatılmış, filmlerde göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları döneme ait sorunlar bir arada işlenmiştir. Ancak bu küçük farklılıklara rağmen Türk göçmenler gerek Alman yönetmenler gerek de Türk yönetmenler tarafından çekilen filmlerde çok benzer stereotipler ile sunulmuştur. Yaratılan bu stereotipler şu şekilde toparlanabilir:

- Türk göçmen ailesi geleneksel ve muhafazakâr bir yapıya sahiptir.
- Baba’nın ailenin tek hâkimidir.
- Aile içerisindeki anne figürü birinci kuşağı temsil eder ve tipik bir Müslüman kadını görünümüne sahiptir.
- Göçmen Türk kadınının sosyal yaşamı sadece ev içi ile sınırlıdır, aile dışında kalan kimseyle iletişimleri yoktur.
- Göçmen Türk kadınları baskı altındadır ve üretime katılmazlar.
- Türk genç kızları ailenin şeref ve namusunu temsil ederler ve ailenin erkekleri tarafından baskı altına alınmış durumdadırlar.

- İkinci kuşak olan gençler genellikle aileleri tarafından uygun görülmüş bir Türk ile iradeleri dışında evlendirilir.
- Türk göçmen toplulukları içerisinde genellikle kendini Alman toplumundan soyutlama eğilimi görülmektedir.
- Türk erkeklerinin meslekleri genellikle manav ya da dönercidir.
- Türk gençleri daha çok uyuşturucu ticareti, çete örgütlenmesi gibi kanun dışı faaliyetlerle ilişkilidir.

Filmlerde göçmen Türkler'in tasvirinde genellikle yukarıda belirtilen genel özellikler kullanılmıştır. İlk bakışta anlaşılacağı gibi oluşturulan bu stereotipler çoğunlukla negatif özellikleri betimlemektedir. Filmlerde de ön planda işlenen en dikkat çekici özellik Türk kadınının Türk toplumu içerisindeki yeri ve Türk erkeğinin kadına davranış biçimi olmuştur. Özellikle birinci kuşak göçmenlerin hayatını ekranlara yansıtan filmler daha çok göçmen Türk kadınının maruz kaldığı baskı ve şiddet sonucu kendini kurtarma çabaları etrafında gelişmektedir. Türk kadınının mağdur, acıma duygusu uyandıran bir profil içine yerleştiren yönetmenler Türk erkeğini de baskıcı, aşırı muhafazakar bir karakter yapısı çerçevesinde yansıtmışlardır. Zamanla üçüncü kuşağın Alman toplumuna entegre olmasıyla oluşturulmuş olan bu yargılar da yön değiştirmeye başlasa da temelde yine Türk göçmenlere karşı olumsuz bir önyargının devam ettiği görülmektedir. Türk ve Alman toplumlarının kültürleri bağlamında filmler ele aldığı inanca, gelenekler ve anlayış

olarak bir takım kültür çatışmalarının var olduğu söylenebilir. Temel çatışma konusu ise, yukarıda da belirtildiği gibi kadının toplumsal yeri, işlevi, özgünlüğü ve konumu gibi özelliklerdir. Diğer önemli kültür çatışması konusu ise inanç bağlamında olup inanç odaklı yaşam tarzının Alman kültürü karşısında yarattığı ikilemler ve doğurduğu çatışmalardır. Sonuç olarak Türk göçmen, kendisiyle beraber belli bir kültür birikimini de Almanya'ya taşımış ve bu kültürünü devam ettirmek istemektedir. Beraberinde getirdiği kültür, din-inanç özellikleri içinde yaşamak istediği vurgulanmaktadır. Günümüze doğru gelen gelişim süreci içinde çok kültürlü olarak yetişen Türk gençlerinde ise Almanyalı Türklere özgü belli bir alt kültür ya da azınlık kültürünün oluştuğu söylenebilir. Bu alt kültür ne tamamen Almanya'ya, ne de tamamen Türkiye'ye aittir.

6. KAYNAKÇA

- Beller, M., & Joep, L. (2007). *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters*. Radopi.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Groth, S. (2003). *Bilder vom Fremden. Zur Konstruktion kultureller Stereotype im Film*. Marburg: Tectum Verlag.
- Kuruyazıcı, Nilüfer (2001): *Gurbeti Vatan Edenler. Almanca Yazan Almanyalı Türkler*. Kuruyazıcı, Nilüfer; Karakuş, Mahmut (Hg.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Teksoy, R. (2008). *Turkish Cinema*. Oğlak Yayıncılık.